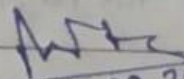

14-09-2020

संस्कृतसामान्यम् ।उपशास्त्री-॥अनितार्थपत्रम् ।शब्दरूपाणि ।Page No.
 Date: / /

विभक्ति	पुल्लिङ्गः (बहुवचने)	स्त्रीलिङ्गः (बहुवचने)	नपुंसकः (स्त्री) बहुवचने
प्रथमा	चत्वारः	चतस्रः	चत्वारि
द्वितीया	चतुरः	चतस्रः	चत्वारि
तृतीया	चतुर्भिः	चतसृभिः	चतुर्भिः
चतुर्थी	चतुर्भ्यः	चतसृभ्यः	चतुर्भ्यः
पञ्चमी	चतुर्भ्यः	चतसृभ्यः	चतुर्भ्यः
षष्ठी	चतुर्णाम्	चतसृणाम्	चतुर्णाम्
सप्तमी	चतुर्षु	चतसृषु	चतुर्षु

विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	चतुः	चतुषी	चतुर्षि
द्वितीया	॥	॥	॥
तृतीया	चतुषा	चतुर्भ्याम्	चतुर्भिः
चतुर्थी	चतुषे	॥	चतुर्भ्यः
पञ्चमी	चतुषः	॥	॥
षष्ठी	॥	चतुषोः	चतुषाम्
सप्तमी	चतुषि	॥	चतुःषु
सम्बोधन	हे चतुः !	हे चतुषी !	हे चतुर्षि !

14-09-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा, (सं० प्राचार्यः)।

राधा-उमाकान्त संस्कृत महावि० लखसेना, पूर्णियाँ।

साहित्यम् ।द्वन्द्वविचारः । 7.उपेन्द्रवज्रा →

" उपेन्द्रवज्रा जतजाहृततो गः ।"
 ग्यारह अक्षर के जिस पद के प्रत्येक पाद में जगण, तगण,
 जगण तथा दो गुरु क्रम से हों, वह
 वृत्त 'उपेन्द्रवज्रा' द्वन्द्व है।
 यहाँ भी पादान्त में यति होगा।

अथवा →

" उपेन्द्रवज्रा प्रथमे सर्वो सा ।"
 यदि उपेन्द्रवज्रा द्वन्द्व के प्रत्येक पाद का प्रथम
 अक्षर सधु हो तो वह उपेन्द्रवज्रा द्वन्द्व ही जाता है।

यथा →

त्वमेव माता च पिता त्वमेव,

। ऽ । ऽ ऽ । । ऽ । ऽ ऽ

त्वमेव बन्धुश्च सखा त्वमेव ।

। ऽ । ऽ ऽ । । ऽ । ऽ ऽ

त्वमेव विद्या प्रविणं त्वमेव,

। ऽ । ऽ ऽ । । ऽ । ऽ ऽ

त्वमेव सर्वं मम देव देव ॥

। ऽ । ऽ ऽ । । ऽ । ऽ ऽ

प्रश्न → पदान्त त्वमेव का अन्तिम अक्षर 'व' गुरु क्यों ?

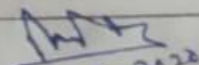
चतुर्थ पाद का अन्तिम पाद देव के 'व' गुरु क्यों ?

उत्तर → प्रथम चरण का अन्तिम पाद त्वमेव के ठीक बाद द्वितीय

चरण का त्वमेव का त्व संयुक्ताक्षर है, इसलिये गुरु।

चतुर्थ चरण का अन्तिम पाद 'देव' का 'व' विकल्प

से गुरु।

 14-09-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा (सं० प्राचार्य)।

सं० उ० सं० महावि० सुखसेना, पूर्णियाँ।

संस्कृतसामान्यम् ।

उपशास्त्री ।

14-09-2020

अनिवार्यपत्रम् ।

प्रश्नपत्र स्वरूपम् ।

Page No.

Date

2018-19-20

1. निम्नांकितस्य शब्दस्य रूपाणि निर्देशानुसारेण लिखत ।

10 अंकाः

राम - तृतीया, एकवचने । सखि - चतुर्थी, एकवचने ।

सर्व - चतुर्थी, एकवचने । सायु - चतुर्थी, एकवचने ।

मुनि - द्वितीया, बहुवचने । वारि - प्रथमा, बहुवचने ।

पति - तृतीया, एकवचने । दधि - तृतीया, एकवचने ।

2. चातुरण्यम् निर्देशानुसारेण लिखत । 10 अंकाः

√दृश् - लट्, म० पु०, एकवचने । √दृश - लृट् - 3० पु०, बहुवचने ।

√पि - लृट्, प्र० पु०, बहुवचने । √पि - लृट् - म० पु०, द्विवचने ।

√स्था - लट्, प्र० पु०, द्विवचने । √स्था - लृट्, 3० पु०, एकवचने ।

3. सन्धिबिच्छेदं कुरुत तथा सन्धिनामानि लिखत । 10 अंकाः

अद्यैव, गङ्गोद्यः, सूर्योदयः, रमेशः, अत्युक्तिः, अन्वयः,

विनायकः, नयनम्, मानूदयः, पितृणाम्, परार्थः, हिमर्तुः ।

4. अव्ययीभावसमाह्वयं किं लक्षणम् १ पञ्चोदाहरणानि लिखत ।

5 अंकाः

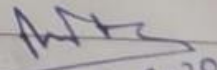
5. तत्पुरुषसमाह्वय उदाहरणं लक्षणं स्पष्टं कुरुत । 4 अंकाः

6. समस्तपदस्य (निम्नांकितस्य) विग्रहं कृत्वा समासनाम

लिखत । 3 अंकाः

निर्जनम्, सहरि, भूतवलिः, अनन्तः, प्राचार्यः, करकामसम् ।

शिष्टं अपरेद्युः ।

14-09-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा (सं प्राचार्यः) ।

राधा-उमाकान्त सं० महावि० सुखसेना, पूर्णियाँ ।